

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

ΜΕΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ ΜΕΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΓΡΑ

ΜΕΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΩΡΕΑ
ΕΛΛΗΣ ΚΑΙ ΠΑΝΙΚΟΥ
ΠΑΙΟΝΙΔΗ

Για τον Έλληνα και τον Πανικό
τους λυσιτελείς και σωτήριους φίλους

Ρ. Κ. Κ. Κ.

Κ. Χ. Κ. Κ.

6/95

Μια φωνή για την Κύπρο

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ:*Μεθιστορία.*

Εκδόσεις «Αγρα».

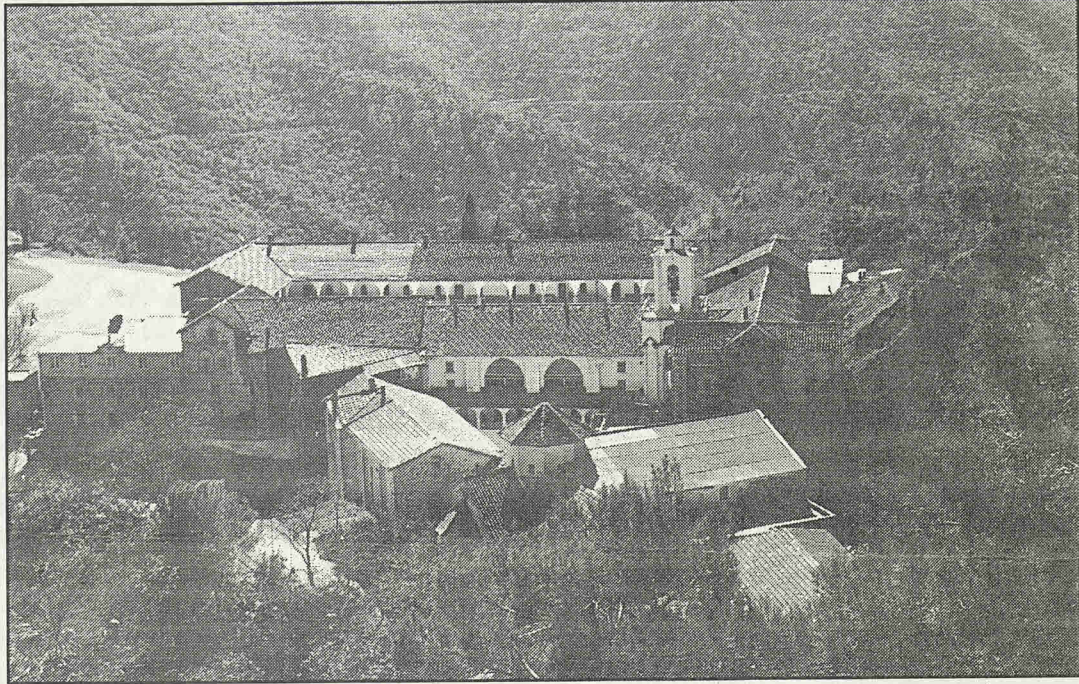
Αθήνα, 1995. Σελ. 166.

Δρχ. 3.500

Δεν ξέρω με ποια ακριβώς μέτρα πρέπει να κρίνουμε το τελευταίο βιβλίο του Κυριάκου Χααραλαμπίδη. Σίγουρα, πάντως, όχι

με τα δικά μας ή, τουλάχιστον, όχι μόνο μ' αυτά. Διότι, τι μπορεί να σημαίνει για μας ποίηση εθνικού προσανατολισμού ή (για να το διατυπώσω μετριοπαθέστερα) λόγος συλλογικής αγωνίας και έγνοιας; Δεν συζητώ μόνο για το τι ακολούθησε τον Παλαμά, αλλά και για το τι έγινε μέχρι και τον Σεφέρη, που δεν άφησε ποτέ τη στοχαστική του συνείδηση να ανεβεί ως την επιφάνεια του στίχου του και να μετατραπεί σε όργανο πολιτικού ελέγχου ή ιστορικού διαφωτισμού. Όσο για τους μεταπολεμικούς ποιητές, όλοι λίγο-πολύ ξέρουμε το δρόμο που πήραν: δρόμο βαθμιαίας απομάκρυνσης από τις καθολικές ιδέες ή αξίες και σταδιακής προσχώρησης στο χώρο του ιδιωτικού.

Υπό ανάλογες προϋποθέσεις, η «Μεθιστορία» του Χααραλαμπίδη, σε πρώτη προσέγγιση, αν μη τι άλλο θα ξενίσει. Ο υψηλός τόνος της φωνής (αμείωτος σε όλα τα ποιήματα του βιβλίου), οι ήρωες-θεοί του Κυπριακού Αγώνα, το θεματικό υλικό που πολλές φορές λαμβάνεται απευθείας από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων, το μονίμως εξηρημένο ποιητικό εγώ, καθώς και η επική μορφή την οποία αποκτούν πολύ συχνά οι συνθέσεις του δημιουργού, προκαλούν κατ' αρχήν μια έντονη αμηχανία (ή και απορία) στον αναγνώστη. Όσοι, βεβαίως, έχουν κάποια εξοικείωση με τη σύγχρονη κυπριακή ποίηση ή με τα παλαιότερα βιβλία του Χααραλαμπίδη (από την «Πρώτη Πηγή» του 1961 ως την «Αμμόχωστο Βασιλεύουσα» του 1982 και το «Θόλο» του 1989), όχι μόνο δεν θα παραξενευτούν, αλλά και θα μπουν αμέσως

Η μονή Κίκκου. Ένα μνημείο δεμένο με τους αγώνες της σύγχρονης Κύπρου

στο κλίμα και τη λογική της καινούργιας του συλλογής. Και οι υπόλοιποι, όμως, δεν θα αργήσουν να αποβάλουν την αρχική έκπληξη και να ανακαλύψουν ένα ορμητικό και κυριολεκτικά αστεϊρευτο ρεύμα συμβόλων, ρυθμών και σημασιών, που δείχνουν πόσο ουσιαστικό ρόλο εξακολουθεί να μπορεί να παίξει η στράτευση του ποιητή σε μια μεγάλη υπόθεση, όταν γίνεται με τους κατάλληλους ή τους επιβεβλημένους (όπως εν προκειμένω) όρους.

«Ποιητής-θυρεός» δηλώνει σε κάποιο σημείο της «Μεθιστορίας» ο Χααραλαμπίδης και εύκολα καταλαβαίνουμε γιατί. Όχι, προφανώς, διότι πιστεύει πως έχει ξεχωρίσει ως πρόσωπο στην κορυφή κάποιας αισθητικής ή ηθικής κλίμακας, αλλά επειδή σκέφτεται ή οργανώνει τη δουλειά του μ' έναν τρόπο

που εμείς έχουμε σχεδόν ξεχάσει. Ο «θυρεός» εδώ ταυτίζεται ευθέως με την έννοια της εκστρατείας ή της αποστολής για όλα όσα ταλάνισαν ή ταλανίζουν την Κύπρο επί δεκαετίες δίχως να λύνουν το παραμικρό: και ο Χααραλαμπίδης βρίσκει τη μέθοδο να μιλήσει για το γενικό και το υπερατομικό, χωρίς να το πιέσει ή να το φουσκώσει και, το κυριότερο, χωρίς να το υπερδιειρεί ή να το ψευτίσει. Και αυτό αποτελεί ίσως τη σπουδαιότερη κατάκτησή του, αφού, στο μεταξύ, όπως το λέγαμε και πρωτίτερα, δεν παραιτείται ούτε στιγμή από τον υψηλό ή μάλλον τον υψηλόφρονα τόνο του. Ετσι, χρησιμοποιεί στεντόρειο ήχο χωρίς να ρητορεύει, στολίζει με βαριά (περίπου μπαρόκ) διακόσμηση το περιβάλλον του χωρίς να το μπουκώνει ή να το ξεχαρβαλώνει και επιτρέπει

στις ποικιλόμορφες συγχροδίες του να στεγάζονται κάτω από τον ίδιο θόλο, χωρίς να σπάει την ισορροπία και την αρμονία της λεπτά υφασμένης μουσικής του.

Σε παρόμοια γραμμή κινούνται, τόσο η γλώσσα όσο και το ύφος της «Μεθιστορίας»: οι πηγές της λογισσύνης (αρχαιοελληνικά και βυζαντινά ή πατερικά κείμενα) συγχωνεύονται με τη δημοτική παράδοση και τις κυπριακές ντοπιολαλίες, ενώ ο ευσεβισμός και η χριστιανική υποταγή συμπλέκονται αδιαίρετα με την καθαφική ειρωνεία και το υψωμένο δάκτυλο ή την αυθάδεια του εξεγερμένου. Κι όλα ταιριάζουν ιδανικά μεταξύ τους, σ' ένα σύνολο που συνομιλεί γόνιμα και δραστικά με τον εαυτό του, αλλά και με τον κόσμο.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΪΟΥ

ΕΝ ΟΛΙΓΟΙΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΠΟΥΤΟΣ:*Σταθμητής στην Κροατία.*

Το καλοκαίρι του 1992 ο Περικλής Μπούτος αποστάθηκε από την προ-

κουμένο και στην πολιτική ή την κοινωνιολογική ανάλυση, προσπαθώντας πάντοτε να μείνει όσο πιο κοντά γίνεται στην πραγματικότητα την οποία περιγράφει. Ο αφηγηματικός του τόνος παραμένει ουσιαστικός και ανιδιοτελής, ενώ του

Παραμύθια από την Ισπανία

ΕΠΙΛΟΓΗ -

Ο Κρίτων Ηλιόπουλος συγκεντρώνει και μεταφράζει σ' αυτόν τον τόμο δημοτικά παραμύθια

πνευματικοί
μιουργοί
παθέτουν την
ωνία τους για τη
ωχή πολιτιστική
πραγματικότητα
για την ανάγκη
αβάθμισης της
θητικής μας
τίληψης και του
ασμού προς τον
ιτισμό
τους φορείς του.

ΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΚΑΤΙΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΦΥΓΗ...

φύγω από την Κύπρο». Η οικογένεια
έπείσθη να επέστρεψε στο Λονδίνο το 1974 με
υπόθεση να μείνει για πάντα, μετά την
ροφή που έγινε στην Κύπρο. «Με
όμως κατάθλιψη. Άκουα ελληνικά
δια και έκλαια σαν το μωρό. Έτσι, το
στρέψαμε στην Κύπρο... Τα πράγματα
τε βελτιώθηκαν. Η πνευματική ζωή
σσεται, βλέπω ότι ανοίγουν πολλές
τέχνης που σημαίνει ότι ο κόσμος
να ενδιαφέρεται για την τέχνη.
ρώ ακόμα ότι αρέσει και η κλασική
η, ενώ το θέατρο ξαναζωντανεύει.
μ μεγάλη διαφορά από το '63 που
ρθα. Εμένα μου αρέσει να πηγαίνω
ιά Λευκωσία, να βλέπω τα σπίτια που
π.χ '1908' στην πρόσοψή τους και να

«ΕΗΡΗ Η ΠΕΡΙΡΡΕΟΥΣΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ»

Δίνουμε, ως έχει, τη μαρτυρία του ποιητή
Κυριάκου Χαραλαμπίδη:

«Η Κύπρος ως χώρος είναι αφ' εαυτού
γλυκός, χαριτωμένος. Σου δίνει την ευκαιρία
να κινείσαι εντός του ποιήματος. Αυτός ο
χώρος είναι για να ΕΓΓΡΑΦΕΣΑΙ στην
ποίησή του – δεν είναι για να ΓΡΑΦΕΙΣ
ποίηση. Σε παρασύρει σε δρόμους
αμερικανικής (και αμερικής) με
αποτέλεσμα να χάνεις την αίσθηση του
χώρου και της ιστορίας. Η τέχνη
προϋποθέτει άσκηση και μόχθο, αλλά
οι Κύπριοι δεν είναι διατεθειμένοι ν'
απωλέσουν τα 'καλά' της εισβολής: τη
ρυθμική ενός συστήματος που αντλεί
από το τραύμα του, που φροντίζει
παχυλώς και ηλιθίως να γεμίσει το
χάσμα του με οτιδήποτε το
απομακρύνει από πράγματα ψυχικά.

»Η Κύπρος λοιπόν ως χώρος
αποξένωσης. Όπου οι άνθρωποι δε
μελετούν, δε στοχάζονται, δεν
αγωνιούν. Ο καλλιτέχνης δεν
τροφοδοτείται από γόνιμες ουσίες. Η
περιρρέουσα ατμόσφαιρα είναι ξηρή.
Το άγουστο και το ακατέργαστο
λειτουργεί ως κανόνας.

Το αστείο είναι που οι κυρίαρχοι
'αρμόδιοι' φουσκώνουν σαν διάνοι
προβάλλοντας αξιολύπητα την
ανημπόρια τους. Έχει χαθεί το μέτρο
και η ουσία. Ο τόπος νοσεί. Η πατρίδα
στενεύει, οι άνθρωποι μικραίνουν, το
κακό μεγαλώνει.

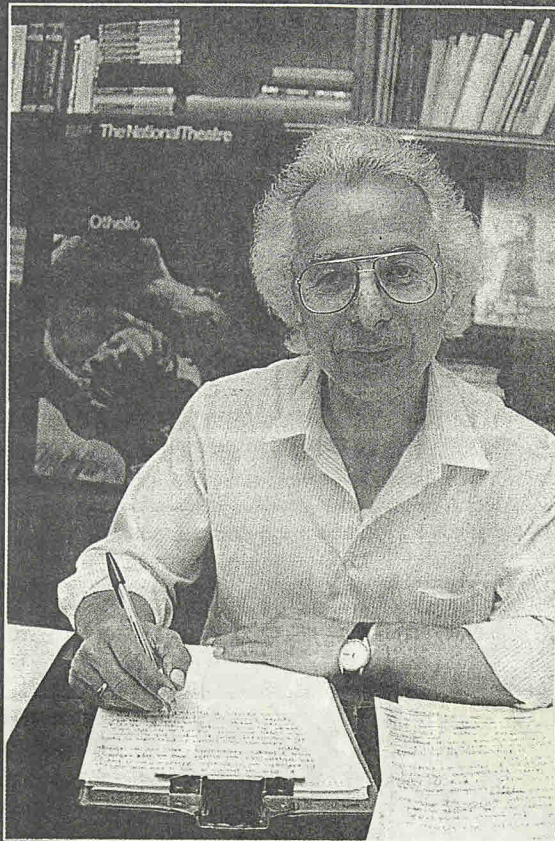
»Η τέχνη που γεννιέται σε τούτο το
χώρο είναι απότοκη της απελπισίας και
του πείσματος. Μπορεί ο τόπος να μην έχει
πετάγματα, αλλά τούτο ακριβώς είναι και
πηγή καλλιτεχνικής δημιουργίας.
Υπερπερισεύει η χάρis εκεί που πλεονάζει
η αμαρτία.

Κάποτε είπα, επαληθεύοντας τη γνωστή
φράση του Σεφέρη, ότι η ελληνική μας
πατρίδα με πληγώνει, γιατί τη ΛΑΤΡΕΥΩ.
Δεν υπάρχει άλλη σανίδα σωτηρίας για τον
τόπο, αλλά και για τον ίδιο τον πνευματικό
δημιουργό: Μια μυστική σχέση σπαραγμού
και εναγκαλισμού. Όσο πιο πολύ αγαπάμε
τόσο πιο πολύ σώζουμε – την πατρίδα μας
και την τέχνη μας. Η τέχνη με τα σύνεργά
της απεργάζεται το θείο έρωτα προς την
πατρίδα.

Μένουμε εδώ, γιατί εδώ ταχθήκαμε να
υπηρετούμε. Για μερικούς από εμάς υπάρχει
κι ένα άνοιγμα προς τον ευρύτερο
Ελληνισμό. Αυτός είναι ο λόγος που τα
τελευταία χρόνια εκδίδω συστηματικά τα
βιβλία μου στην Ελλάδα. Λαχταρώ να
ενταχθώ σε ένα πλαίσιο που να ΑΙΠΕΙ την
Κύπρο (με τη διπλή σημασία της άρσης – του

ανεβάσματος δηλαδή – αλλά και της
κατάρτησης του μολυβιού που βαραίνει στην
καρδιά μας).

»Η Κύπρος ευτυχώς δεν είναι το κέντρο ούτε
και το τέλος του κόσμου. Είναι μια γειτονιά,

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης.

όπως άλλωστε και ολόκληρο το γαλαξιακό
μας σύμπλεγμα. Γι' αυτό δεν είναι ανάγκη να
περιπλέκουμε τα πράγματα με ένταση
δραματική. Η ζωή είναι απλή και καθαρή
όπως μια καλημέρα. (Μιλώ για μια ιδεώδη
καλημέρα).

»Θα συμβούλευα τους λογοτέχνες του τόπου
μας να έχουν μακροθυμία, υπομονή και
ταπεινοφροσύνη. Τις αρετές του Θεού
Λόγου, που εγείρουν στην ψυχή λέξεις
αισιόφρονες και μνήμες αστραφτερές. Να
μην ερμηνεύουν την τέχνη τους με όρους
πολιτικούς, να μην παγιδεύονται στο παιχνίδι
της εμπάθειας ούτε να συμπιέζονται σε
ιστορικές και γεωγραφικές συμπληγάδες. Να
αποκαθαίρουν τη ζωή τους χάρη στην
αφοσίωσή τους σε κάτι που πολύ αγαπάνε
και υπηρετούν. Να καταργούν το
δυσβάστακτο χώρο χάρη στον εμπλουτισμό
του με τη δική τους εσωτερική προοπτική.
Να προσδίδουν ποιότητα και κύρος στην
ύπαρξή τους, σηματοδοτώντας περάσματα
και για τους άλλους».

Το έλκος της μνήμης και η ποίηση

Κυριάκος Χαραλαμπίδης: «Μεθιστορία». Ποιήματα. Εκδόσεις «Αγρα», Αθήνα 1995, σελ. 166.

«- Προσέξτε· το κακό φαντάζει αχειροποίητο. / Για να παραγραφούν ανόσιες πράξεις / θα πρέπει να παραγραφεί αυτό το ανόσιον. / Για να παραγραφεί αυτό το ανόσιον / ο χώρος όπου εγένετο πρέπει να μην υπήρξε. / Ψεύτικος σκύλος ψεύτικη μάντρα φυλάγει. / Η Κύπρος δεν υπάρχει· καταργείται / ως χώρος τραγικών συμβάντων»...

Οι στίχοι αυτοί του Κυριάκου Χαραλαμπίδη κλείνουν το ποίημά του «Περί κλάδου ελαιάς» της καινούργιας του συλλογής «Μεθιστορία», της έβδομης κατά σειράν (προηγούμενη: «Πρώτη πηγή», 1961· «Η άγνοια του νερού», 1967· «Το αγγείο με τα σχήματα», 1973· «Αχαιών ακτή», 1977· Αμμόχωστος Βασιλεύουσα», 1982· «Θόλος», 1989). Το

Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ

νόημα των στίχων αυτών συνιστά έναν από τους κόμπους που συγκρατούν το βιβλίο και υποστηρίζουν την εκδιπλώση των νοημάτων του: πρόκειται για τον κόμπο της επιμονής, τον κόμπο του πεισματος που πολεμάει τα τετελεσμένα, τον κόμπο της επιθυμίας να κατανακίσει η γραφή την παραγραφή της μνήμης και της ιστορίας, να λάβουν την εκδικησή τους οι λέξεις, τουλάχιστον αυτές, αφού ούτε τα όνειρα ούτε τα πράγματα μπορούν να εκδικηθούν.

Με τα ποιήματα της «Μεθιστορίας», γραμμένα στη δεκαεπταετία 1979-1994, ο Χαραλαμπίδης (γ. το 1940 στην Αχνα της Αμμοχώστου, κατεχόμενη σήμερα) συνεχίζει ένα εγχείρημα που το άρχισε από παλιά, και η κορυφαία στιγμή του οποίου υπήρξε η «Αμμόχωστος Βασιλεύουσα»: να ανασυστήσει την Κύπρο σαν χώρο τραγικών συμβάντων, άρα να την αποσπάσει από τη μοίρα του σηματος, του τάφου δηλαδή, και να την συστήσει και πάλι σαν ζων, πλούσιο σημείο - σαν σημείο μνήμης, σαν σημείο πίκρας και προσδοκίας, σαν σημείο που δικαιούται να λάβει ακέραιο μερίδιο στο μέλλον: η αγνοούμενη Κύπρος να (αυτο)αναγνωριστεί. Το πρόγραμμα αυτό, πρόγραμμα ποιητικό και πολιτικό συγχρόνως, οδηγεί τον Χαραλαμπίδη να αναδείξει και να μνημειώσει με τον τρόπο της ποίησης περιστατικά του κυπριακού βίου, προπα-

Η αγνοούμενη Κύπρος στη «Μεθιστορία», την έβδομη ποιητική συλλογή του Κυριάκου Χαραλαμπίδη

Εικονογράφηση Ζαφειρή Ιωσήφιδη

των οδυνηρά περιστατικά. Ο ποιητής αντλεί επίμονα από την ιστορία του νησιού, πρωτίστως τη συγκαιρινή και σποραδικά την παλαιότερη, για να διασώσει, να υπενθυμίσει, να δυσχεράσει τ' αυτά τα εξοικειωμένα με το ναούρισμα της κολακείας, να ενοχλήσει, να ερεθίσει, να απαθανάτισει.

Η επεξεργασία που επιφυλάσσει στο (τυπικά αντιποιητικό και οπωσδήποτε δύσπλαστο) υλικό του δεν είναι μονότροπη και μονόρυμη. Και εδώ, όπως και στις άλλες του συλλογές, υπάρχουν ποιήματα ανεπτυγμένα με ξηρό, σχεδόν δημοσιογραφικό ύφος - όπου το εκάστοτε ιστορικό συμβάν εκτίθεται με εσκεμμένη, τηλεγραφική οικονομία, δίχως νοθευτικές διαμεσολαβήσεις, ενισχύσεις και «μαλάματα» - άλλα, μουσικότητα, μερικά από

τα οποία αρδεύονται από τους ρυθμούς ή και το λεκτικό των δημοτικών τραγουδιών, ποιήματα «προφανή» αλλά και ποιήματα ενδοστρεφή όπου συνάπτεται διάλογος με ποιητές σαν τον Καβάφη και τον Σεφέρη, καθώς και στίχοι που δοκιμάζουν, σαν δηλωμένο «Πάρεργο», να εγγραφούν στην παράδοση των επών.

Η γλώσσα ποικίλλει επίσης: αλλού συγκρατείται στην πεζότητα, αλλού δανείζεται μουσική από την κυπριακή ντοπιολαλιά, και αλλού καταθέτει τα τεκμήρια της λογισμένης της και της αγαθής της σχέσης με το σώμα της ελληνικής ποίησης: καυστική, λοιδορη, μεγαλοχολική ή τρυφερή, αλλά ποτέ κλαυθμηρή.

Δεν υπάρχει ωστόσο κερματισμός: το ποιητικό ενδιαφέρον δεν διασπαθίζεται. Είναι σταθερά προσανατολισμένο στον

Πολεμικοί λοιπόν οι στίχοι, μάχονται με αποτελεσματικότητα σε πολλά μέτωπα ταυτόχρονα: κατά του Τούρκου εισβολέα και κατακτητή, κατά του Αγγλου αποικιοκράτη, κατά της μοιρολατρείας που ναρκώνει τους ανθρώπους του νησιού, κατά της εξουσιολαγνείας που απομυζά την ψυχή ορισμένων εξ αυτών, των «οχλαγωγών» (καυστικότερο εν προκειμένω το ποίημα «Η εκλογή»), κατά της αδιάφορης διεθνούς κοινής γνώμης και των εν υποκρισία πολιτευομένων Οργανισμών, ακόμη και κατά του Θεού.

Στα παράδοξα θεοφάνεια του ποιήματος «Μοντέλο του 1880», ο ποιητής, κατά σύσταση του διαβόλου, τρυπάει εκδικητικά τον τροχό του ποδηλάτου που χρησιμοποιεί ο ουράνιος «κύριος Υπατίδης» (όπως στο πρώτο ποίημα «Ιστορία με άλλο» τρυπάει και γκρεμίζει το άλογο του ουρανοβάμονος ποιητικού του απεικάσματος, ώστε να προσγειωθεί στην οδύνη της πραγματικότητας, της άπτερης ήττας). Ηδη, άλλωστε, στο «Θόλο» του ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης ομολογούσε: «Νά 'χει πεθάνει αιώνες ο Θεός, / οι άνθρωποι πασκίζουν να τον θάψουν / και γη δεν τον χωρεί». Αμεση εδώ η συγγένεια με τους στίχους της «Στέρνας» του Σεφέρη, «Πεθαίνουμε! Πεθαίνουν οι θεοί μας!...», υποδηλώνει την αξία που έχει για τον Χαραλαμπίδη το σφερικό «παράδειγμα» ποιητικής ανάγνωσης και ερμηνείας της ιστορίας.

Στις συλλογές του Χαραλαμπίδη είναι αρκετές οι επισκέψεις ενός Θεού με ελάχιστα υπερφυσικά στοιχεία, συχνός δε είναι ο κάθε άλλο παρά μεταφυσικού τύπου διάλογος με αγέλους και αγίους, εντελώς χοίκους αγίους. Τέτοια ποιήματα είναι λόγου χάρι το «Κάθε φορά που γίνεται αδικία στη Γη» (στη συλλογή «Η άγνοια του νερού»), καθώς και το «Αη-Γιωρκούδι» και το «Αυτός που βάδισε απάνω στο νερό» (στο «Αγγείο με τα σχήματα»). Στη «Μεθιστορία» ανάλογης τάξεως ποιήματα είναι, εκτός από το «Μοντέλο του 1880», το «Πρόσκληση σε δείπνο» (με οικοδοεσπότη το Θεό), το έξοχο «Υπόδοχη του Γεωργίου και Γαλασκάκη εν Παραδείσω» (έξοχο και για την καυστική ειρωνεία του, που ίσως θα μπορούσε να αφεθεί να λειτουργήσει εξίσου μετριαστικά και αποδραματοποιητικά και σε άλλα ποιήματα), και με άλλον τρόπο το «Γνώση της Ιστορίας», που συνιστά πειστικό αντίλογο σε κάποια διαπίστωση του Σεφέρη που απαντά στις «Μέρες, Στ'».

Στις σελίδες της συλλογής κατοικούν ίσκιος πολλοί, άλλοι αγαθοί κι άλλοι επίφοβοι και αποπομπάιοι: ο Γρηγόρης Αυξεντίου, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο Θεόφιλος Γεωργιάδης, ο Θάνας Κλεοβούλου, ο Ηλίας Σαμάρας, ο επίσκοπος Μάρκος Ευγενικός, ο Ιωάννης Χάκκετ, αλλά και ο Σερ Τζων Χάρντιγκ, ο Σερ Ιαν Γκίλμουρ, ο Ντάγκλας Χερντ...

Αλλά ο ίσκιος που βαραίνει περισσότερο, ο ίσκιος με τις περισσότερες εμφανίσεις, τις υλικότερες και καθοριστικότερες, είναι ο ίσκιος του Κ. Π. Καβάφη. Ο Κύπριος ποιητής - θαρρείς παράδοξα επηρεασμένος από τη γνώμη του Παλαμά για τα καβαφικά ποιήματα σαν «ρεπορτάζ» ανά τους αιώνες - θητεύει στον τρόπο του Αλεξανδρινού, στην εμμονή του να αναδιφεί την ιστορία αλλά και στο φαινομενικά (ή περιστασιακά) πεζολογικό του ιδίωμα: χρησιμοποιεί, λοιπόν, στίχους εκείνου (είτε σαν μότο είτε ενσωματωμένους σε δικά του ποιήματα), γράφει ποιήματα για τον Καβάφη («Ο καλύτερος ποιητής της Αλεξάνδρειας», «Αποθανών εν Αλεξανδρεία»), δανείζεται τίτλους ποιημάτων του Καβάφη και επιγράφει με αυτούς δικά του κομμάτια (π.χ. «Η κηδεία του Σαρπηδόνας» στο «Θόλο»), εντάσσει πρόσωπα της καβαφικής ποιητικής μυθολογίας στο δικό του σύστημα (όπως ο Μύρης στο «Θόλο»), στέκεται, τέλος, σε περιοχές της ιστορίας ήδη εξερευνημένες από τον Καβάφη.

Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι στα ποιήματα του Χαραλαμπίδη δεν υφίσταται εντατική χρήση το στρατήγημα της ειρωνείας που καθιερώνει την ποίηση του Καβάφη, μιας ειρωνείας που οφείλει τη δραστηριότητά της και στο ιδίωμά του και στην επιλογή του να προβαίνει σε κριτική αναψηλάφηση περιστατικών μακρινών και όχι συγκαρινών.

Εδώ τον τόνο τον δίνει ο σαρκασμός και ο θυμός, όσο κι αν συγκρατείται, όσο κι αν εκλογικεύεται. Η συγκίνηση λοιπόν ακολουθεί ευθύτερες οδούς ώσπου να αποτυπωθεί, η δε γνωμικότητα εμφανίζεται περιεσταλμένη. Η πληγή είναι ακόμη ανοιχτή, δεν την έχουν κλείσει οι αιώνες, κι ο σαρκασμός έχει να λάβει την εδωδή του πρώτα από την ψυχή του σαρκαστή και πράγματι λαμβάνει: «γράφω ποιήματα / και πάλι το αίμα ξωμακραίνει από το σώμα μου» αυτοίστροφείται με ενάρχεια ο ποιητής, υποδεικνύοντας ίσως έτσι πως η ποίησή του δεν τελείται μετά την ιστορία αλλά μετά της ιστορίας, μετά μνήμης, μιας μνήμης πικρά θυμωμένης. Οχι, δεν είναι ζήτημα πτώσεως: ζήτημα ψυχής είναι.

Ο Γιώργος Ιωάννου

Ο αποσιωπημένος

Η αιμάτινη γραμμή της Κύπρου και οι λέξεις

Ιστορία και μύθος στην ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη

«**Η** λέξη ποτέ δεν πρέπει να εκλαμβάνεται από την επίπεδη όψη της. Πρέπει να τη βλέπουμε πλαστικά, να τη βλέπουμε και με τις πέντε αισθήσεις. Να αισθανθούμε δηλαδή ότι η λέξη έχει χυμό, χρώμα, ευωδία. Μπορείς ν' αγγίξεις τη λέξη, να την ακούσεις, να τη χαϊδέψεις, να τη γευτείς, μπορείς να κοιμηθείς μαζί της».

Λόγια του ποιητή Κυριάκου Χαραλαμπίδη, που μόνο ερωτικά μπορεί να δεχθεί τον κόσμο, τις λέξεις και τα πράγματα για να μπορέσει να τα τραγουδήσει. Ο Κύπριος λογοτέχνης βρέθηκε πριν από λίγες ημέρες στην Αθήνα, για την παρουσίαση στο «Σπίτι της Κύπρου» του εβδομυβίου βιβλίου του με τίτλο «Μεθιστορία» (εκδόσεις «Αγρα»), από τον ποιητή Μιχάλη Γκανά και τον καθηγητή Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου, Μιχάλη Πιερή. Ποιήματά του απήγγειλε ο καθηγητής Δημήτρης Μαρωνίτης.

Ο Κ. Χαραλαμπίδης, γεννήθηκε πριν από 55 χρόνια στην κατεχόμενη σήμερα Αχνα Αμμοχώστου. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στην Αθήνα. Φοιτητής ακόμα, το 1961, εξέδωσε την πρώτη συλλογή του με τίτλο «Πρώτη Πηγή» με την ηθική υποστήριξη του Νικήφορου Βρεττάκου και την οικονομική βοήθεια των φίλων και συμφοιτητών του, που συγκέντρωσαν το απαιτού-

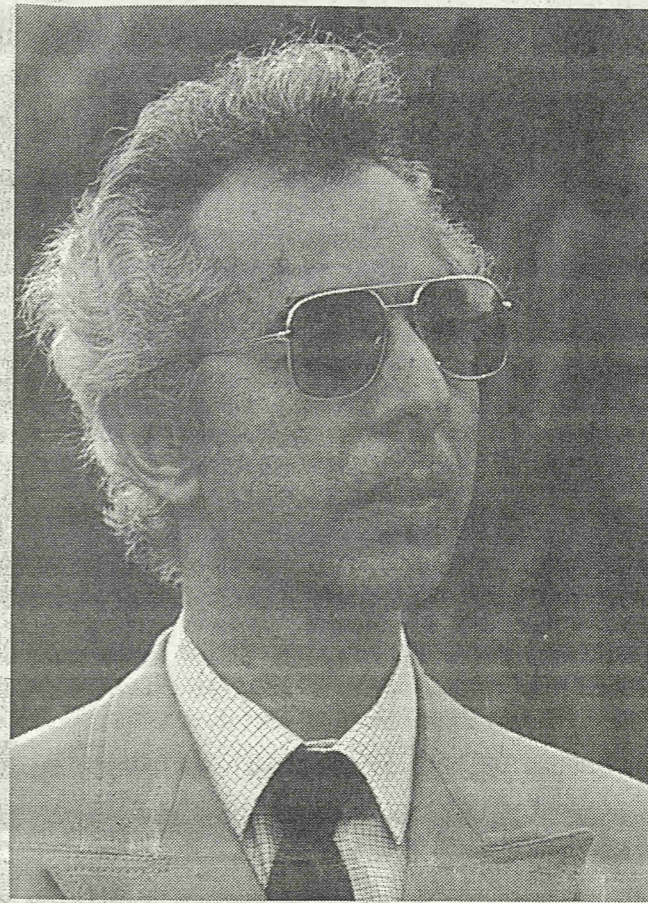
μενο για την εκτύπωση ποσόν. Από τότε ακολουθήσαν έξι ακόμα συλλογές: «Η άγνοια του νερού», «ΙΚαρος», Αθήνα 1967, «Το αγγείο με τα σχήματα» Λευκωσία 1973 (κρατικό βραβείο ποίησης), «Αχαιών ακτή» Λευκωσία 1977 (κρατικό βραβείο ποίησης), «Αμμόχωστος Βασιλεύουσα» «Ερμής», Αθήνα 1982 (κρατικό βραβείο ποίησης), «Θόλος», «Ερμής» Αθήνα 1989 (βραβείο Ακαδημίας Αθηνών), «Μεθιστορία» «Αγρα», Αθήνα 1995.

Σήμερα ο Κ. Χαραλαμπίδης ζει και εργάζεται στη Λευκωσία ως τμηματάρχης προγραμμάτων Ραδιοφώνου στο ΡΙΚ. Θεωρεί αναγκαίο όμως να επισκέπτεται την Αθήνα. Την ονομάζει αιχμή του χάους, που λέγεται σύγχρονη ελληνική ή παγκόσμια πραγματικότητα. «Κάθε φορά που έρχομαι στην Αθήνα -λέει- είναι για να μάθω περισσότερο τον εαυτό μου, να πάψω να δέχομαι, εξ αντανάκλασής μόνο, αντιδράσεις και μηνύματα από το κέντρο του Ελληνισμού. Να βρεθώ στη δίνη, να παλέψω μέσα σ' αυτήν και να υπάρξω πιο ουσιαστικά κάνοντας το χρέος μου ως ποιητής».

Χειμαρρώδης και αστείρευτος ο Κ. Χαραλαμπίδης αναρωτιέται, απορεί, θυμάται, εξιστορεί, συγκινείται, απαγγέλλει, βουρκώνει, λατρεύει. Κυρίως τη θλίψη του. Παλαιότερα ήταν πιο ευπρόσβλητος σε καταστάσεις μελαγχολίας ή «απελπισίας». «Τώρα αυτή η κατάθλιψη του ανώρι-

μου τότε ποιητή έχει μετατραπεί σε μίαν υπέρροχη μεταφυσική θλίψη, την οποία λατρεύω. Νιώθω μια ευφροσύνη για την «απελπισία» μου. Μια χαρμολύπη». Λατρεύει ότι ελληνικό και πονάει ταυτόχρονα γι' αυτό. Πιστεύει ότι ο Ελληνισμός, μέσα από τις ατασθαλίες του, τις προχειρότητές του, τις επιπολαιότητες του, έχει να δώσει στην Ευρώπη. Να δώσει ακριβώς αυτές τις αρετές που οι Ευρωπαίοι θεωρούν επικίνδυνες και κολάσιμες.

Τι θέλει να δηλώσει όμως ο ποιητής με τον τίτλο της συλλογής του, «Μεθιστορία»; «Έχουμε έναν μύθο και μια ιστορία. Η λέξη μπορεί να συντίθεται από το «μετά την ιστορία». Ή από τη μέθη. Και από το βόκγεμα. Η ιστορία είναι πράξη που ερμηνεύεται μετά Χριστόν, χριστιανικά, και ο μύθος είναι πράξη που ερμηνεύεται αρχαιοελληνικά. Ετσι προτάσσω μοτίβο χριστιανικό στα ιστορικά μου ποιήματα και μοτίβο που έχει σχέση με την αρχαιότητα στα επόμενα. Θέλω να προχωρήσω την ιστορία και τον μύθο πέρα από το σημείο που οι μαστόροι αυτοί σταμάτησαν. Εδώ ο άνθρωπος κατακυρώνεται μέσα από τα τραύματά του, από το χαμόγελό του, από την ευπάθειά του, από τη δήλωση της ανημπορίας του, από την ταπεινοφροσύνη του, από την αδυναμία του να πάει περαιτέρω και από την εκτυφλωτική δύναμη που βγαίνει απ' όλα αυτά». Ο ποιητής φέρνει πάνω του

Κ. Χαραλαμπίδης: Βλέποντας διαρκώς απέναντι την πατρίδα μου χαινουσα, τραυματισμένη, με μια αιμάτινη γραμμή επάνω της, ξαφνικά διαπιστώνω ότι μπορώ ταυτόχρονα να την αναπολώ...

τα στίγματα των πληγών της πατρίδας του. Και η Κύπρος έχει πολλές πληγές. «Είναι φοβερό να νιώθεις ότι η πατρίδα σου είναι υπό κατοχήν και κυρίως να το βλέπεις. Να βλέπεις απέναντί σου την υπό κατοχήν πατρίδα σου. Να την αγγίζεις κιόλας... Η Αμμόχωστος από το τελευταίο φυλάκιο είναι σε απόσταση χεριού. Βλέπω λοιπόν απέναντί μου την πατρίδα μου, αλλά βλέπο-

ντάς την διαρκώς απέναντί μου χαινουσα, τραυματισμένη, με μια αιμάτινη γραμμή επάνω της, ξαφνικά διαπιστώνω, προς μεγάλη μου έκπληξη, ότι την ίδια ώρα που τη βλέπω απέναντί μου, μπορώ ταυτόχρονα να την αναπολώ. Και αυτό είναι όλο το μυστήριο των πραγμάτων: να υπάρχεις στην από κει μεριά της ιστορίας, εντός του μύθου, να επανευρίσκεις τη μυθική υπό-

σταση της πατρίδας... χάρη ακριβώς στη διαχωριστική γραμμή, την αιμάτινη, τη παραγμένη. Αλλά χάρη σ' αυτή τη γραμμή να βλέπεις, να στοχαζέσαι, να αναπολείς, να ονειρεύεσαι, να ερωτεύεσαι, να υπάρχουν και από δω και από κει... Άλλος τρόπος να αγαπάμε τα πράγματα δεν υπάρχει. Μόνο πονώντας, θρηνώντας, αλλά όχι θρηνωδώντας...».

ΟΛΓΑ ΣΕΛΛΑ

ΠΕΡΙ ΚΛΑΔΟΥ' ΕΛΑΙΑΣ

“Έχοντας στη φαρέτρα του θέσφατα νομικά με κλάδο ελαιίας παρμένο από τὸ νεκροκράββατο τῆς ἱστορίας, παρόντος τοῦ ἔχθρου πρὸ τῶν πυλῶν, ἡ πολυτέλεια, ἔλεε, τῆς τιμωρίας παρέλκει. (Ὅσο γιὰ μεταμέλεια οὔτε λόγος).

• • •

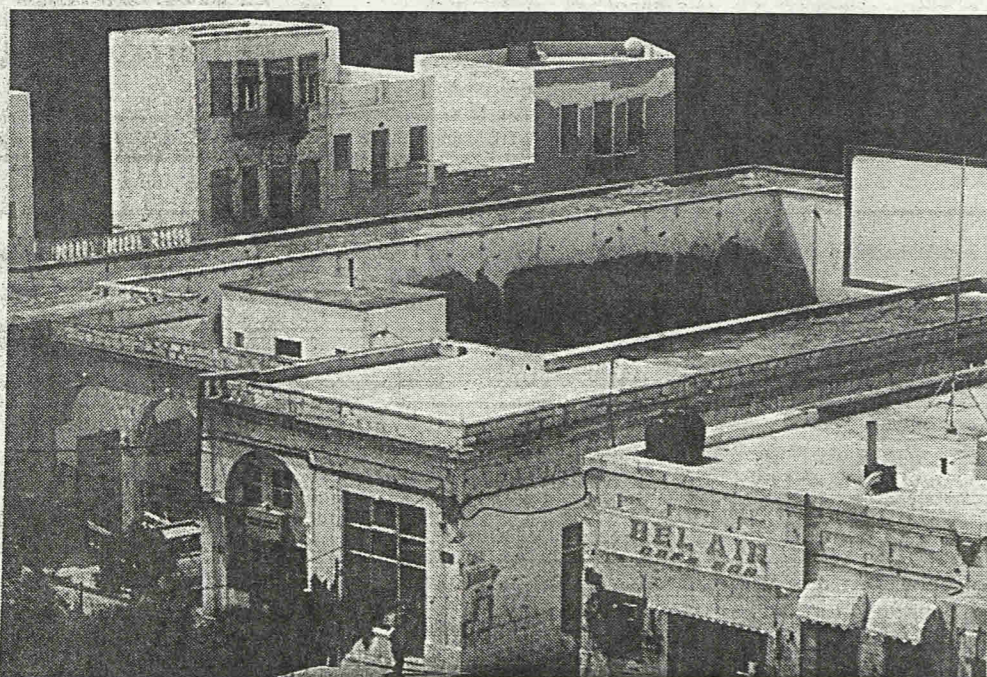
— Προσέξτε· τὸ κακὸ φαντάζει ἀχειροποίητο. Γιὰ νὰ παραγραφοῦν ἀνόσιες πράξεις οὐ πρέπει νὰ παραγραφῆ αὐτὸ τὸ ἀνόσιον. Γιὰ νὰ παραγραφῆ αὐτὸ τὸ ἀνόσιον ὁ χῶρος ὅπου ἐγένετο πρέπει νὰ μὴν ὑπῆρξε.

Ψεύτικος σκύλος ψεύτικη μάντρα φυλάγει.

• Ἡ Κύπρος δὲν ὑπάρχει· καταργεῖται ὡς χῶρος τραγικῶν συμβάντων.

Εικαστική δράση εκτός των τειχών

Εκθέσεις στα ελληνικά νησιά, κορνίζες διά χειρός Βαν Γκογκ στο Αμστερνταμ, μεταπολεμική τέχνη στη Γερμανία

Εμφανής μετα-πασχαλινή κάμψη στις εκθέσεις της Αθήνας. Η δράση μεταφέρεται στα νησιά και στο εξωτερικό. Μία από τις πιο πρωτότυπες εκθέσεις της εβδομάδας γίνεται στο Αμστερνταμ, στο Μουσείο Βαν Γκογκ. Εκεί εκτίθενται κοινές κορνίζες, κατασκευασμένες όμως από τα χέρια του Ουίστερ, του Πισαρό, του Βαν Γκογκ. Σημειώστε επίσης πως πλησιάζει η επέτειος της λήξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου: το Μουσείο του Βόλφσμπουργκ, στη Γερμανία, εκθέτει μεταπολεμική τέχνη της

Τάση φυγής. Σπρώχνει τον Γιώργο Νικολαΐδη να ζωγραφίσει τα ταξίδια του στην Ελλάδα και την Αμερική. Να δώσει χρώμα -φως και σκοτάδι- στη μοναξιά μιας αστικής σκηνης ανιχνεύοντας τη σχέση του ανθρώπου με το χώρο. Γενικός τίτλος της νέας του ατομικής, «Ταξίδια» (Γκαλερί Αργώ, Μέρλιν 8. Από τις 2 ώς τις 20 Μαΐου).

Ισχυρές δομές. Κυριαρχούν στα έργα του Χρήστου Τζιλιλή που δεν απαρνείται ούτε την αναπαράσταση, ούτε την αφαίρεση. Άλλοτε ζωγραφίζει φιγούρες σε εσωτερικό χώρο